

حضور چشمگیر کتاب دیجیتالی در نمایشگاه لایپزیک

جلال رستمی گوران

نمایشگاه کتاب لایپزیک

نمایشگاه کتاب لایپزیک دومین نمایشگاه بزرگ کتاب در آلمان است که هر ساله در ماه مارس و به مدت چهار روز در این شهر برگزار می‌شود. سابقه برگزاری این نمایشگاه به اواسط قرن هفدهم باز می‌گردد. این نمایشگاه از بدو تأسیس تا سال ۱۹۴۵ بزرگترین نمایشگاه کتاب آلمان محسوب می‌شد. سپس با کشیده شدن دیوار برلین، اتحادیه ناشران و کتابفروشان آلمان غربی در سال ۱۹۴۹ نمایشگاه کتاب فرانکفورت را پایه‌گذاری کرد.

نمایشگاه کتاب لایپزیک که از ابتدا در ساختمان زیبا و قدیمی «خانه کتابفروشان» این شهر برگزار می‌شد، بعد از به وجود آمدن آلمان شرقی نیز همچنان محل دیدار کتاب دوستان شرق و غرب باقی ماند. بعد از سقوط دیوار برلین و اتحاد دو آلمان در سال ۲۰۰۵، محل کنونی نمایشگاه لایپزیک ساخته شد. محل جدید دارای پنج تالار بزرگ و یک تالار بسیار زیبا و بزرگ شیشه‌ای است.

هدف نمایشگاه جدید کتاب لایپزیک، ایجاد فضا و محیطی مناسب برای ملاقات و گفت‌وگوی از نزدیک و رویاروی نویسندگان و بازدیدکنندگان تعریف شده است. فضای نمایشگاه لایپزیک فضایی خانوادگی و پرهیجان توصیف می‌شود. این نمایشگاه هر ساله با عنوان «لایپزیک کتاب می‌خواند» و با تشکیل ۱۸۰۰ جلسه کتابخوانی در عرض چهار روز، شاهد بزرگترین فستیوال کتابخوانی در نوع خود در جهان است. در سراسر این چهار روز علاوه بر خود نمایشگاه، در هر گوشه و کنار شهر جلسه‌های کتابخوانی تا پاسی از شب برقرار است. شرکت کنندگان نمایشگاه کتاب لایپزیک بیشتر ناشران کوچک و جوان آلمانی و به‌طور سنتی اروپای شرقی‌اند و همچنین حضور گسترده فروشندگان کتاب‌های قدیمی چشمگیر است. ناشران بزرگ آلمان معمولاً در این نمایشگاه با غرفه‌هایی کوچک شرکت می‌کنند.

اگر شهرت نمایشگاه کتاب فرانکفورت به اعطای جایزه جهانی صلح است، نمایشگاه لایپزیک نیز چند سالی است که با اهدای جایزه ادبی ویژه خود در رأس خبرهای مربوط به کتاب قرار می‌گیرد. در مدت چند سالی که از عمر اهدای این جایزه ادبی می‌گذرد نمایشگاه لایپزیک توانسته است به خوبی توجه جامعه کتابخوان و منتقدان را به خود جلب کند.

جایزه ادبی نمایشگاه لایپزیک اولین بار در ۱۷ ماه مارس سال ۲۰۰۵ اهدا شد. این جایزه در چهار موضوع ادبیات (رمان)، کتاب‌های

مدت‌ها قبل از این‌که پدیده جدید کتاب گویا بر روی سی دی وارد بازار شود، بحث‌های داغی پیرامون آن در رسانه‌ها جریان یافت. پرسش‌های عمده‌ای که از سوی جامعه کتابخوان و بسیاری از منتقدان می‌شد این‌ها بود: آیا گوش دادن به کتاب‌های گویا جای کتابخواندن معمولی را خواهد گرفت؟ آیا بعد از این همچنان شاهد چاپ کتاب به شکل سنتی آن خواهیم بود؟

هنوز مدت کمی از طرح این بحث‌ها و پرسش‌ها نگذشته بود که کتاب‌های گویا با حضور در بازار کتاب، آرام آرام جای ویژه خود را در کتابفروشی‌ها و کتابخانه‌ها، کنار قفسه‌های کتاب یافتند. امروز اگرچه کتاب‌های گویا دارای هویتی مستقل و جداگانه در بازار کتاب هستند، اما در نهایت می‌توان گفت که آن‌ها نقش مکمل و فرزندخوانده کتاب را در این بازار به عهده گرفته‌اند.

کتاب دیجیتالی

چند سالی از هیجان ناشی از آن تب و تاب‌ها نگذشته، که این بار مسئله جدی دیگری در عرصه کتاب مطرح شده است: «کتاب دیجیتالی». اما این موضوع بسیار جدی‌تر از پیش خبرهای پیرامون چاپ و نشر و بازار کتاب را تحت شعاع خود قرار داده است. این خبرها و بحث‌های ناشی از آن نه تنها نگرانی از به تعطیل کشیده شدن چاپ و نشر کتاب را به همراه ندارد، بلکه برعکس به نظر می‌رسد که با توجه به تجربه اندوخته شده از مورد کتاب گویا، این بار جامعه کتابخوان با کنجکاوی بسیار به دنبال اطلاع یافتن از کیفیت انواع دستگاه‌های «کتابخوان» الکترونیک (E-Book Reader) و همچنین چگونگی تهیه و استفاده از کتاب‌های دیجیتالی است. این کنجکاوی در سال ۲۰۰۷ در نمایشگاه جهانی فرانکفورت و با انتشار خبر عرضه کتاب‌های دیجیتالی آغاز شد و در سال ۲۰۰۸ با طرح دوباره جدی و گسترده آن در همین نمایشگاه، به اوج خود رسید. حتی برخی از صاحب‌نظران افزایش تعداد بازدیدکنندگان سال ۲۰۰۸ نمایشگاه فرانکفورت را نسبت به سال‌های گذشته، به دلیل حضور عنقریب این پدیده جدید در عرصه بازار کتاب ارزیابی کردند.

این استقبال بی‌نظیر و بی‌سابقه از کتاب‌های دیجیتالی – مانند هر پدیده نوظهور دیگر که در آغاز کنجکاوی زیادی را بر می‌انگیزد – امسال به نتیجه رسید. در نمایشگاه کتاب لایپزیک با تمهیداتی که از جانب عرضه‌کنندگان آن‌ها شده بود، کتاب‌های دیجیتالی به‌طور عملی وارد مرحله باز آریایی شدند.

کتابفروشی‌ها و کتاب‌های دیجیتالی

در حقیقت باید گفت که کتابفروشی‌ها هیچ‌گونه نقش مستقیم و جدی در عرضه و فروش کتاب‌های دیجیتالی ندارند. حتی اگر آن‌ها بخواهند یک کتاب دیجیتالی را برای مشتری خود تهیه کنند باید دقیقاً همان مراحل خرید را مانند یک مشتری عادی طی کنند. به همین خاطر، برخی از مراکز پخش و همچنین شرکت‌های وابسته به اتحادیه ناشران و کتابفروشان آلمان امکانات خاصی را برای کتابفروشی‌ها قائل شده‌اند. بر این اساس مشتری پس از مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی موجود در اینترنت و یافتن کتاب دیجیتالی مورد نظر خود، می‌تواند ابتدا یک کتابفروشی را هم انتخاب کند و بعد مراحل ذکر شده خرید را طی کند. کتابفروشی‌هایی که به طور مجازی و غیرمستقیم از طریق آن‌ها کتاب‌های دیجیتالی خریداری می‌شوند بابت این خدمات ۱۰ درصد از مبلغ فروش را دریافت می‌کنند. بعضی از ناظران معتقدند چنین درصدی به این خاطر در نظر گرفته شده که کتابفروشی‌ها کاملاً از بازار کتاب‌های دیجیتالی کنار گذاشته نشود.

اما پرسش مهمی که هنوز پاسخ حقوقی مشخصی به آن داده نشده، این است که چگونه می‌توان حقوق مؤلف و قانون قیمت واحد و سراسری کتاب را که در آلمان به طور معمول به اجرا گذاشته می‌شود، در مورد کتاب‌های دیجیتالی هم به اجرا گذاشت.

آینده کتاب دیجیتالی

از عرضه جدی کتاب دیجیتالی در بازار کتاب مدت زیادی نگذشته است. هنوز پرسش‌ها، تردیدها و گاه نگرانی‌هایی در مورد آینده ناروشن این پدیده جدید وجود دارد. اما تجربه نشان داده است که تمامی این پرسش‌ها و نگرانی‌ها قابل حل خواهند بود. تنها نکته‌ای که پاسخ آن هنوز در حد حدس و گمان است رابطه این پدیده جدید با چاپ و پخش کتاب به شکل سنتی است. آیا کتاب‌های دیجیتالی نیز همانند کتاب‌های گویا جایگاه ویژه خود را در بازار کتاب و در کنار شکل سنتی آن خواهند یافت و به صورت مکمل یا به اصطلاح «فرزند خوانده»ی آن عمل خواهند کرد و یا نقشی فراتر به عهده خواهند گرفت؟ باید منتظر بود و دید.

علمی - تخصصی، مقالات برجسته ادبی، و یک اثر ترجمه اهدا می‌شود. جایزه نقدی است و برای هر موضوع ۱۵۰۰۰ یورو است. باید در نظر داشت که این جایزه تنها به کتاب‌های تازه منتشر شده اهدا می‌شود. یک گروه داوری هفت نفره که از منتقدان برجسته آلمان تشکیل می‌شود عهده‌دار انتخاب کتاب‌های برگزیده است.

دستگاه‌های کتاب‌خوان

مشخصات و بهای دستگاه‌های کتاب‌خوانی که تاکنون وارد بازار کتاب شده‌اند به شرح زیر است:

Hanlin V3	(۲۹۹/۹۵ یورو)
Cybook	(۲۹۹/۹۵ یورو)
Cybook Deluxe	(۳۲۹/۹۵ یورو)
iRex iLiad Book Edition	(۴۹۹ یورو)
iRex iLiad 2nd Edition	(۵۹۹ یورو)
iRex Digital Reader 1000s	(۶۹۹ یورو)

آشکار شدن نقاط قوت و ضعف این دستگاه‌ها مانند دیگر دستگاه‌های الکترونیکی نیازمند زمان است.

این کتاب‌خوان‌ها را می‌توان از طریق کتابفروشی‌ها و یا به طور مستقیم از طریق اینترنت سفارش داد. کتاب‌های دیجیتالی نیز با فرمت PDF و همچنین فرمت‌های دیگر چون EPUE، RTF، HTML، DOC، TXT و... از طریق عرضه‌کنندگان آن‌ها قابل تهیه است. بعضی از عرضه‌کنندگان کتاب‌های دیجیتال، برای مثال شرکت آمازون، با همکاری یکی از بزرگترین مراکز پخش کتاب و یکی از بزرگترین کتابفروشی‌های زنجیره‌ای در آلمان و شرکت سونی، دستگاه کتاب‌خوان مخصوص به خود (Kindle E-Book Reader (Sony) را عرضه کرده و آن‌ها را همراه کتاب‌های دیجیتالی در اینترنت به فروش می‌رساند.

هم اکنون متقاضیان و خریداران کتاب‌های دیجیتالی خود به طور مستقیم و از طریق اینترنت کتاب دیجیتالی مورد نظر را جست‌وجو می‌کنند و با پرداخت بهای آن از طریق کارت اعتباری، کتاب را دانلود و روی چیب یا USB ذخیره می‌کنند تا با استفاده از دستگاه‌های کتاب‌خوان، آن را مانند کتاب معمولی ورق بزنند و بخوانند.